

Michał KWIATKOWSKI, *Pokolenie Y na współczesnym rynku pracy. Psychospołeczne uwarunkowania startu zawodowego*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2019, ss. 330. ISBN: 978-83-66010-24-6.
DOI: <https://doi.org/10.18290/rped23151.14>

Publikacja *Pokolenie Y na współczesnym rynku pracy. Psychospołeczne uwarunkowania startu zawodowego* autorstwa Michała Kwiatkowskiego, na którą pragnę zwrócić uwagę czytelników, jest pozycją bardzo cenną i wyróżniającą się spośród syntez obrazujących funkcjonowanie reprezentantów pokolenia Y w warunkach gospodarki rynkowej, w świecie będącym spuścizną uformowaną i wykreowaną przez starszą generację. Autor z ogromną starannością i skrupulatnością ukazał trudności z jakimi młode pokolenie musiało się zmagać, kiedy przyszło im żyć w świecie, w którym jednostka rozpaczliwie poszukuje sensu i miejsca dla siebie, dążąc do rozwoju osobistego, w tym psychicznego, fizycznego i materialnego, jak również rozwoju duchowego. Tym bardziej należy dostrzec wysokie walory recenzowanej publikacji, gdyż autor przytacza w niej z autopsji wiele interesujących wątków: „Wydaje się, że to zaniedbania rodzicielskie i brak czasu (lub chęci) na prawdziwe wychowywanie dzieci, często wynagradzane im przy zastosowaniu przekupstwa (z moich obserwacji i doświadczeń wynika, że jest to zachowanie powszechne), zmieniają strategie poznawcze i deformują widzenie świata społecznego w sposób uniemożliwiający dziecku stawianie sobie celów długofalowych oraz konsekwentną ich realizację” (s. 221, 222). Porzucił on formułowanie zbyt ogólnych i dalekich w interpretacji wniosków na rzecz przybliżenia pomysłów bazujących na własnym doświadczeniu badawczym i empirycznej weryfikacji. Jednocześnie przestrzega badaczy społecznych przed nieprzemyślanym wnioskowaniem, gdyż jak słusznie zauważa, nie należy wysuwać wniosków z obserwacji rzeczy i zdarzeń pozbawionych wyjaśnień funkcjonowania ich mechanizmów i przyczyn je generujących, ponieważ stają się one wówczas źródłem żłudnych wrażeń. We wstępie dzieli się refleksją przenikającą całą publikację, o kierunek, jaki obiorą Millennials (pokolenie Y) – czy powielą oni utarte schematy zachowań czy może stworzą jakieś novum, służące „zmianie świata na zawsze” (s. 8), oczywiście w domyśle zmianie na lepsze.

Monografia, licząca ponad 300 stron, składa się z siedmiu rozdziałów a pierwszy z nich rozpoczyna cytat fragmentu piosenki *Pokolenie* zespołu Kombi, do której słowa napisał Jacek Cygan. Już sam wybór źródła cytatu zapowiada niezwykłą przygodę z lekturą, jak również zwiastuje nowe spojrzenie na poruszane w niej zagadnienie i przełamanie stereotypów, ponieważ czytelnik zgodnie z utartymi standardami spodziewałby się raczej cytatu z literatury. Naturalnie w tekście nie brakuje i tego typu odniesień, np. nawiązano do wiersza Aleksandra Fredry pt. *Chciwość ośła* (s. 25). Zabieg stosowania fragmentami (rzadziej w części teoretycznej, częściej zaś w empirycznej) przez Michała Kwiatkowskiego pierwszej osoby liczby pojedynczej wystarcza, by czytelnik niejako solidaryzował się z autorem i odniósł wrażenie bliskości i ważności poruszanych kwestii. Autor jawi się odbiorcy nie tylko jako jeden z przedstawicieli pokolenia Y i naukowiec, lecz także jako „głowa rodziny” i ojciec dorastającej córki, pełen troski o jej przyszłość, np. „Refleksja, jaka mnie wtedy nasza, dotyczyła co prawda odpowiedzialności, jaką ponoszę w roli ojca kilkuletniej jeszcze dziewczynki [...]” (s. 33).

Rozdział pierwszy poświęcono interdyscyplinarnemu scharakteryzowaniu reprezentantów Millennialsów. Przedmiotem wywodu są zmiany ustroju politycznego Polski z 1989 r. i ich następstwa gospodarcze i społeczno-ekonomiczne, w tym zmiany na globalnym rynku pracy, niepozostające obojętnymi wobec młodego pokolenia. Omówiona sytuacja zainspirowała Michała Kwiatkowskiego do sformułowania zasadnego pytania: „Jak młodzi ludzie znoszą trudy wejścia w dorosłe życie, jakie koszty psychiczne ponoszą i czy widzą rozwiązania, które w bliskiej perspektywie czasowej mogą poprawić ich sytuację?” (s. 14). Wnikliwie przestudiował znane w literaturze przedmiotu (rodzimej i zagranicznej) interpretacje terminu pokolenie i przybliżył wyczerpujące wyjaśnienie tego pojęcia dzięki integracji definicji słownikowej i pedagogicznej.

Różnicując poszczególne pokolenia, jak słusznie podkreśla autor, należy w szczególności uwzględnić odmienną asymilację zdobyczy techniki. W przypadku starszego pokolenia wskazuje na dwa zdarzenia zmieniające strategię działania w życiu zawodowym i osobistym, a mianowicie wyposażenie miejsca pracy w komputery i pojawienie się Internetu. Pokolenie Y z kolei kiedy dorastało, asymilowało się z technologią. Jeszcze młodsze pokolenie Z traktuje technologię jako coś naturalnego, a konkretnie jako „wszechobecną i uniwersalną część świata rzeczywistego” (s. 21).

Dalsze rozważania koncentrują się wokół wyjaśnień dotyczących charakterystyki pokolenia Y i argumentów posiadania przez nie cech ambiwalentnych. Wymieniono ponadto czynniki, które na polskim gruncie najsilniej kształtowały

tożsamość reprezentantów pokolenia Y oraz przybliżono, jak postrzegane jest ono na gruncie literatury zagranicznej. W odczuciu autora współczesny świat ma ogromne braki odnoszące się do empatii, refleksyjnego i wnikliwego spojrzenia na życie człowieka i jego realne potrzeby, a technologia stała się ułudą rzeczywistości, pielęgnującą owe deficyty i prowadzącą do depresji, odczuwania nicości. Millennialsi skupiają się zatem na teraźniejszości, pracy i rozwoju kariery zawodowej będących dla nich priorytetem koherentnym z awansem w konsumpcyjnym społeczeństwie, uzyskaniu balansu między pracą a życiem osobistym, w ramach którego realizują własne pasje; rodzina natomiast pozostaje na dalszym planie. Jednym z wielu zalet publikacji jest przejrzyste i profesjonalne zestawienie ze sobą właściwości pokolenia Y z charakterystyką pokoleń sąsiadujących (poprzedzających i zstępujących), a więc pokolenia X i pokolenia Z.

W drugim rozdziale podjęto udaną próbę uporządkowania informacji odnoszących się do polskiego rynku pracy w kontekście niestabilnej sytuacji gospodarczo-politycznej Europy i świata. Cenne są wskazówki dotyczące właściwego przygotowania naszego kraju do wyzwań przyszłości poprzez czerpanie z doświadczeń krajów Europy Zachodniej, które wnikliwie przeanalizowano. Warto zwrócić uwagę na świadomość autora odnośnie do dynamizmu dokonujących się zmian, a w efekcie dezaktualizacji i szybkiej utraty adekwatności przedstawionego punktu widzenia. Ukazana w publikacji charakterystyka polskiego rynku pracy stała się podłożem do analizy sytuacji zawodowej i życiowej przedstawicieli pokolenia Y. Przedmiotem wywodu uczyniono specyficzne właściwości wewnętrzne kształtujące warunki pracy i kariery generacji Y w perspektywie długofalowej, jak również oddziaływania zewnętrzne, tj. sytuację geopolityczną i zjawisko migracji ludności. Omówiono związek zachodzący między systemem edukacji i ogólną gotowością Millennialsów do całożyciowego uczenia się a popytem rynku pracy na pracowników wyposażonych w określone kompetencje i kwalifikacje zawodowe, jak również oczekiwania pracodawców odnoszące się do przygotowania absolwentów uczelni wyższych. Zaprezentowano ponadto programy krajowe i unijne mające na celu zmniejszenie ryzyka niepowodzeń na rynku pracy oraz wyposażenie ich w pożądane kwalifikacje zawodowe i kompetencje kluczowe, uznając je za istotne ogniwo w przygotowaniu młodych ludzi do czynnego udziału na rynku pracy. Warto zwrócić uwagę na zamysł autora, aby przedstawić właściwości polskiego rynku pracy z perspektywy osoby rozpoczynającej w nim swój udział. Podczas próby prognozowania przyszłości pokolenia Y na rynku pracy, pozytywnie zaskakuje uwzględnieniem szeregu

czynników niezwiązanych bezpośrednio z tym obszarem, czyli ogólnego stanu zdrowia Polaków, warunków środowiskowych oraz dostępności do surowców.

Koncepcja rozwoju kariery zawodowej Donalda E. Supera, a konkretnie styku faz, tj. eksploracji i tworzenia, jest przedmiotem kolejnego rozdziału i stanowi ona najwłaściwsze uwieńczenie teoretycznego spojrzenia na moment przejścia ze szkoły (uczelni) na rynek pracy. Publikację wzbogacono o dodatkowe teorie pracy (wyboru zawodu) innych znamienitych naukowców, m.in. Samuela T. Gladdinga, Edwina L. Herra, Stanleya H. Camera, Duane'a Browna i Lindy Brooks, Samuela H. Osipowa. W dalszej części wywód zawężono do wybranych teorii, tj. cech i czynnika (Franka Parsonsa i Johna L. Hollanda), psychodynamicznej (Anne Roe) oraz rozwoju (Donalda E. Supera), uprzywilejowano zatem pedagogiczny wymiar pracy (nie zaś psychologiczny) i w ten sposób nadano jej odpowiedni kierunek do dalszych rozważań.

Niezwykle interesujące zagadnienie dobrostanu psychospołecznego stanowi treść rozdziału czwartego. Autor kieruje naszą uwagę na czynniki warunkujące dobrostan psychiczny i zdrowie fizyczne młodzieży wchodzącej aktualnie na rynek pracy oraz formułuje własną definicję dobrostanu psychospołecznego, a następnie wyczerpująco omawia wymiary dobrostanu (inaczej – umiejętności kluczowe dla prawidłowego radzenia sobie w życiu) opracowane przez Janusza Czapińskiego (2004) oraz wybrane wymiary ujęte w „Diagnozie społecznej 2015” (Czapiński, Panek 2015), których selekcja okazała się zasadna z punktu przeprowadzonego przez niego badania.

Rozdział metodologiczny zapoznaje czytelnika z praktyką prowadzenia badań i z głębokim przekonaniem wyrażam opinię, że jest on doskonałym przewodnikiem po badaniach diagnostycznych.

Po rozważaniach teoretycznych oraz uporządkowanej i precyzyjnie opisanej części metodologicznej przechodzimy do części empirycznej, w której obszernie i z niezwykłym kunsztem scharakteryzowano problematykę dobrostanu psychospołecznego studentów II roku studiów magisterskich. Kolejna część recenzowanej pozycji przybliży czytelnikowi empiryczną charakterystykę problematyki dobrostanu psychospołecznego studentów kierunków technicznych i medycznych oraz społecznych, a ściślej studentów kierunków – pedagogika, socjologia, psychologia, mechatronika, elektronika, mechanika pojazdów i maszyn roboczych, medycyna, informatyka i systemy informacyjne. Niezwykłą rzadkością, którą należy docenić, jest wskazanie przez autora niezbadanych obszarów badawczych, którym warto jest poświęcić uwagę. Wskazówki te mogą zainspirować grono osób, których zainteresowania naukowe oscylują wokół poruszanej tematyki, do przeprowadzenia szeregu potrzebnych i interesujących badań naukowych:

„Są to tylko przypuszczenia niemające potwierdzenia w zebranych danych statystycznych, ale mogą stanowić wstęp do szerszych badań z tego zakresu” (s. 211), „Tak zarysowana problematyka może również posłużyć jako pole pogłębionych badań [...]” (s. 213).

Recenzowana monografia mająca charakter interdyscyplinarny napisana była w szczególności z myślą o osobach, od których zależy kształt i specyfika polskiej edukacji oraz władnych zaimplementować korzystne zmiany. Przedstawione wyniki badań stanowią bogate źródło wiedzy dla nauczycieli, doradców zawodowych, rodziców, młodzieży stojącej przed wyborem dalszej ścieżki edukacyjnej, mającej wpływ na ich dalsze losy nie tylko zawodowe, ale i osobiste. Nie ulega wątpliwości, że studenci przeczytawszy tę pozycję nie pozostaną wobec niej obojętni, gdyż z pewnością okaże się ona pomocna przy podejmowaniu świadomych działań związanych z dalszą egzystencją.

BIBLIOGRAFIA

- CZAPIŃSKI, J. (red.) (2004). *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- CZAPIŃSKI, J., PANEK, T. (red.) (2015). *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.

Dr Katarzyna Pardej
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
e-mail: kpardej@aps.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7111-7834>

Iwona SZEWCZAK, *Wychowanie i pedagogika Wolfganga Brezinki*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2021, ss. 282. ISBN: 978-83-8061-982-1.
DOI: <https://doi.org/10.18290/rped23151.15>

Recenzowana publikacja zawiera niezwykle cenny opis koncepcji wychowania Wolfganga Brezinki – rozumianego jako „pomoc życiowa” – i wpisuje się w nurt empiryczno-normatywny pedagogiki o charakterze teoretyczno-praktycznym. Książka sytuuje się w przestrzeni bardzo bogatego w wielorakość swoich